

De fede tider er forbi, men de bedste ideer overlever

Af [MIKAEL BUSCH](#)

"Stol aldrig på nogen over 30 år", sagde 68'erne i deres oprørske ungdom. Nu er de selv så småt ved at blive gamle. Men inden de for alvor lader sig indrullere i de evige golfspilleres rækker, er det tid til at gøre status. Måske er det også tid til forandring. Med afsæt i Per Flys Drabet diskuteres generationsperspektivet i den tematisk beslægtede film *Die fetten Jahre sind vorbei* af østrigeren Hans Weingartner.

Per Flys eksistentielle danmarkspjok

Per Flys filmtrilogi kan ved første øjekast ligne et sociologisk projekt. Lidt a la Jan Sonnergaards novelletrilogi om 1990'ernes Danmark kaster filmene et aktuelt lys over et stadigvæk klassesdelt dansk samfund. Ved nærmere eftertanke minder Flys danmarkspjok snarere om en dansk pendant til den polske instruktør Krzysztof Kieslowskis eksistentielle projekter. Kieslowski udforskede i trilogien *Trois Couleurs* aktualiteten af slagordene fra den franske revolution "frihed" (*Bleu*, 1993), "lighed" (*Blanc*, 1993) og "broderskab" (*Rouge*, 1994). Per Fly udforsker i sit eksistentielle projekt aktualiteten af begreberne "ansvar" (*Bænken*, 2000), "pligt" (*Arven*, 2003) og "skyld" (*Drabet*, 2005).

Det var angiveligt meget svært for Per Fly (fig.2) at finde en egnet ramme for den sidste del af trilogien, der skulle udspille sig i den middelklasse, de allerfleste af os tilhører. Han havde under ingen omstændigheder lyst til at bidrage til bølgen af danske *feelgood* familiefilm, som vi efterhånden kender så godt. Intentionen var at løfte historien op på et plan, hvor der er mere på spil, end at "nu har far bollet med en anden og rejser fra mor", som Fly sagde i et interview.

Den middelklasseramme, han fandt frem til, er ganske interessant og tankevækkende i en generationssammenhæng: gymnasielæremiljøet. Hovedkarakteren Carsten, som underviser i samfundsfag er - som gymnasielærere er flest - født omkring 1950 (plus/minus 5 år), dvs. en klassisk 1968'er. Carsten har - i modsætning til de fleste kolleger og generationsfæller - forsøgt at bevare det politiske engagement fra 1970'erne. Han er ingen åndelig Ralf Pittelkow. Da hans tidligere elev og nuværende elskerinde, Pil, kommer i knibe, får han lejlighed til at bevise det. Samtidig pådrager han sig en skyld, som han modvilligt erkender at måtte tage på sig.

Drabet: en dyster nekrolog over 68-generationen

Plottet i *Drabet* fungerer upåklageligt, hvis man accepterer den præmis, at der (stadig) er unge danskere, der er parat til - gennem væbnet kamp - at forfølge nogle politiske mål. Men er der det? Næppe på Sankt Annæ Gymnasium, hvor Carsten underviser. Muligvis er der et helt andet terroristisk potentiale på nabogymnasiet Vestre Borgerdyd, hvor man har forbudt de muslimske elever at afholde fredagsbøn, men det er en helt anden historie, som tilhører virkeligheden og nutiden.

Fig.2: Instruktøren Per Fly.

Drabet tilhører snarere fortiden. Filmen virker mest af alt - muligvis bag om ryggen på instruktøren - som en slags dystre nekrolog over 68-generationen. De fede tider er for længst forbi (fig.3). Gruppen af unge aktivister omkring Pil virker i sine aktionsformer sært 70'eragtig. Og så mangler den helt afgørende mellemregning. Vi skal bare tro på, at Carsten engang tændte en revolutionær glød hos Pil. Men vi ser stort set ikke Carsten i aktion som revolutionær igangsætter. Vi formodes bare at kende typen: den gudbenådede, midaldrende og karismatiske samf.lærer a la Robin Williams i *Døde poeters klub* (1989). Han er jo fast inventar på ethvert gymnasium, ikke sandt... Er det ærligt talt ikke mere sandsynligt, at kokkens datter faldt for Jørgen Leths charme end at Pil skulle falde for mørkemanden Carsten? Plottet i "Drabet" forekommer postuleret.

Man kan måske umiddelbart undre sig en smule over, at Per Fly vælger at anskue sit tema fra en i grunden anakronistisk synsvinkel. Per Fly er i øvrigt født i 1960 og er således ikke selv 68'er. Han tilhører snarere nå-generationen eller - med Henrik Dahls terminologi - 'børnehavegenerationen'. Men kendere af Henrik Dahls generationsbog *Den kronologiske uskyld* vil vide, at mange medlemmer af børnehavegenerationen tog idealerne fra 1968 mere bogstaveligt end 1968-generationen selv. I øvrigt til stor ulykke for ikke så få af dem, men det er også en anden historie.

Die fetten Jahre sind vorbei

Hvordan ser nutidens politisk bevidste unge på mulighederne for at forbedre verden? Hvilken film kan der komme ud af at tematisere de gamle 68-idealiser set fra Pils generations synspunkt, altså generationen efter børnehavegenerationen? Det er her Hans Weingartners (fig.4) film *Die fetten Jahre sind vorbei* (2004) kommer ind i billedet.

Mens Pil og hendes forbitrede kumpaner - i den Flyske optik - ikke går af vejen for væbnet kamp og drab i deres politiske arbejde, benytter de tre unge hovedkarakterer (fig.5) i den charmerende, dogmeagtige tysk/østrigske film anderledes sofistikerede metoder. De har specialiseret sig i at bryde ind i store villaer i Zehlendorf, Berlins Hellerup. De stjæler ikke noget. De nøjes med at omarrangere inventaret i de fornemme boliger og efterlade sig et skriftligt budskab: "Sie haben zu viel Geld" eller "Die fetten Jahre sind vorbei". De forestiller sig, at de således jager de berlinske pengearistokrater en passende skræk i livet og måske endda bevæger nogen af dem til at tage deres ureflekterede luksusliv op til revision ud fra devisen "einen treffen, hundert erziehen". De unge aktivister underskriver sig "Die Erziehungsberechtigten", hvilket har givet filmen titlen *The educators* i den engelsktalende del af verden.

Trojkaens chefideolog og lederskikkelse er den indesluttede og excentristiske Jan (spillet af Daniel Brühl, helten fra *Good bye, Lenin!*). Peter (Stipe Erceg, Tysklands svar på Mads Mikkelsen) er Jans tro væbner. Han er noget af en kvindebedårer, men bevarer samtidig på sin egen gavtyveagtige måde en hjertets renhed. Jule (Julia Jentsch, heltinden fra *Sophie Scholl*) er konstellationens kvinde. Hun forholder sig omtrent til Jan og Peter som Catherine forholdt sig til *Jules og Jim* i Truffauts klassiker fra 1961. Udover at være et bud på en underfundig politisk film i globaliseringens tidsalder er *Die fetten Jahre sind vorbei* nemlig også en *ménage à trois*. Jule betaler af på en bundløs gæld, hun har pådraget sig til den kapitalistiske entreprenør Hardenberg (spillet af Burghart Klausner, fig.6). Hun kom til at totalskade hans limousine ved et færdselsuheld på et tidspunkt, hvor hun ikke havde betalt sin bilforsikring. Hardenberg skal vi vende tilbage til!

Det tyske efterår

The educators 'pædagogik' står ikke kun i en slående kontrast til de metoder, der postuleres i Per Flys *Drabet*. Især står Weingartners film selvfølgelig i et - ironisk - korrespondanceforhold til den tyske udgave af 1968-oprøret og hvad deraf fulgte.

Fig.3: *Drabet*. De fede tider er forbi.

Fig.4: Instruktøren Hans Weingartner.

Fig.5: Jule, Peter og Jan.

Fig.6: Superkapitalisten Hardenberg.

Det tyske ungdomsoprør gik sammenlignet med det danske ikke stille af. Den militante del af det danske studenteroprør fik selvfølgelig et sent efterspil i form af Blekingegadebande-sagen (som naturligvis er Per Flys inspirationskilde i *Drabet*). Men ellers forblev de danske studenteraktivisters revolutionsromantiske forestillinger stort set ved snakken. Det fremgår med al ønskelig tydelighed af film som *Fede tider* (1996) og *Det store flip* (1997), at det danske ungdomsoprør mere lignede en harmløs folkekomedie end et eksistentielt anliggende med epokal rækkevidde (fig.7).

I (Vest)tyskland radikaliseredes oprøret, fordi forældregenerationen, som havde ansvaret for den verdenskrig, der var udgået fra Tyskland 30 år tidligere, i de unges øjne havde mistet enhver form for legitimitet. Det var 'Auschwitz-generationen', hvor den tidligere nazist Kiesinger (CDU) havde fundet sammen med socialdemokraten Willy Brandt i 1966, den tids store koalition. Den oprørske ungdom reagerede herpå i form af *ausserparlamentarische Opposition*, forkortet APO. Den demonstrerede i gaderne mod Springer-pressen, mod shahen af Persien og mod Vietnam-krigen. De udenomsparlamentariske aktioner kulminerede i 1968 efter attentatet på studenterlederen Rudi Dutschke.

I det efterfølgende årti gik de mest militante studenteraktivister ind i Rote Arme Fraktion og tog dermed det ultimative skridt fra verbale protester til væbnet kamp mod Forbundsrepublikken og hele det kapitalistiske system. Den væbnede kamp kulminerede i efteråret 1977 med bortførelsen af Hans-Martin Schleyer, den tyske arbejdsgiverformand (fig.8.), og kapringen af et Lufthansafly. Det vesttyske demokrati var sat under et enormt pres, men klarede sig gennem krisen.

Playmobil, trash-tv og junkfood

For eftertiden er Rote Arme Fraktions militante Hechler&Koch maskinpistolslogo vel blevet et symbol på 1970'ernes terrorisme og 68-generationens (også den danske!) revolutionsromantik. Men den såkaldte Fischer-sag, man var så optaget af i begyndelsen af 2001 - topterroristen Ulrike Meinhofs datter kunne dokumentere, at den tyske udenrigsminister i sin ungdom under en demonstration havde banket en liggende betjent med en kæp! - symboliserer mest af alt 1968-generationens fredelige overtagelse af magten i Tyskland: den tidligere gadekæmper og halvstuderende røver fra Frankfurt, der endte som en nobel klædt statsmand. Joschka Fischer vandt som bekendt anerkendelse og popularitet i stort set alle kredse af Forbundsrepublikken. Den stejle (vest)tyske generationskløft var tilsyneladende overvundet.

Harmonien kunne sådan set indfinde sig allerede i 1980'erne. I sin bog *Generation Golf* (2000), hvor Tysklands svar på Henrik Dahl, Florian Illies (fig.9), ser tilbage på sin ungdom i 1980'ernes Vesttyskland skriver han: "Mir geht es gut. Ich sitze in der warmen Badewanne, und zwischen meinen Knien schwimmt das braune Seeräuberschiff von Playmobil. Nachher schaue ich *Wetten, dass...* mit Frank Elstner, dazu gibt es Erdnussflips. Niemals wieder hatte ich in späteren Jahren solch ein sicheres Gefühl, zu einem bestimmten Zeitpunkt genau das Richtige zu tun." Politik er out. Playmobil, trash-tv og junkfood er in. Tyskland er omsider blevet et normalt land!

Fig.7: De fede tider som folkekomedie.

Fig.8: Det tyske efterår.

Fig.9: Florian Illies, Tysklands svar på Henrik Dahl.

De bedste idéer overlever

Men hvad blev der af idealerne fra 1968? 68-generationen fik magten, men glemte idealerne. Efter 1990'erne, som jo var kendetegnet ved den store 'morskab' - senhalfemsernes *Spassgesellschaft* fik sit emblematiske udtryk i de årlige *Loveparades* i Berlin (fig.10) - er nutidens unge igen blevet politisk bevidste. I globaliseringens tidsalder er de unge, som jo pr. definition altid har ret, igen begyndt at stille alvorlige spørgsmål vedrørende verdens indretning. Drivkraften i deres engagement synes - hvor banalt det end kan lyde - at være nogle urdemokratiske forestillinger om universelle værdier som frihed, lighed og broderskab. Som det bliver sagt i filmen: "Die besten Ideen überleben." Parallellerne mellem 68-oprøret og den genpolitisering af ungdommen, som *Die fetten Jahre sind vorbei* er eksponent for, er tydelige. Jans hårdt slående marxistisk farvede retorik har en forbløffende lighed med det sprog, veteranerne fra 1968 betjente sig af i deres oprørske ungdom, selvom de måske i mellemtiden fuldstændig har fortrængt det. Jans Frankfurterskoleagtige kritik af 'kulturindustrien', som selvfølgelig i dag kan virke lettere altmodisch, kunne lige så godt have været fremført af 'røde lejesvende' i 1970'erne. Musikmæssigt bygger lydsporets independant-rockmusik også bro mellem dengang og nu. Selv det grafiske design i the educators bekendelsesskrifter har en æstetik, der minder ikke så lidt om RAF's skrifter.

Bortførelsen af superkapitalisten Hardenberg i bedste 1970'erstil er selvfølgelig prikken over 'i'et. Men selvom der koketteres med RAF-begrebet 'Volksgefängnis', er der en altafgørende forskel mellem RAF's kyniske bortførelse af Hans-Martin Schleyer i efteråret 1977 og the educators kiksede kidnapning af Hardenberg (som bliver følgen af, at han overrasker dem, mens de er i aktion i hans villa): Hans-Martin Schleyer blev likvideret med koldt blod, da RAF led sit afgørende nederlag i efteråret 1977, mens 'die Erziehungsberechtigten' konsekvent afviser vold som politisk redskab (fig.11).

Stockholmsyndromet møder Pittelkowsyndromet

Hardenberg gør sin entré præcis midtvejs i filmen, som herefter skifter location fra Berlin til de østrigske Alper (fig.12). Jan, Peter og Jule benytter en idyllisk bjerghytte som refugium, mens de overvejer, hvad skal de stille op med deres 'fange'? Filmen udvikler sig nu til et raffineret kammerspil.

Burghart Klaussner har sagt i et interview, at den kunstneriske udfordring ved Hardenberg-figuren er hans uudgrundelighed. Er han oprigtig eller er han en mesterlig taktiker? Man kan ikke se det på ham. Ikke fordi han ligner en pokerspiller. Han ligner snarere en statsautoriseret revisor (fig.13).

I begyndelsen af 'fangenskab' spiller Hardenberg den rolle, man kunne forvente: iværksætteren, der er kommet til tops på det kapitalistiske systems betingelser. Han ser ikke noget moralsk forkert i at tjene penge: ulighed og konkurrence ligger i "menneskets natur", som han siger. Det er ikke hans opgave at frelse verden. Men som han også siger i én af sine mange samtaler med de unge rebeller: "jeg fik de rigtige idéer på de rigtige tidspunkter". Denne sætning, som kan være en god definition på opportuniste, har - set i bagklogskabens lys - større rækkevidde end som så. Efterhånden afslører Hardenberg, at han er mere kompleks end - især Jan og Peter - havde forestillet sig. I sine unge år boede han i et *Wohngemeinschaft*, hvor der - i overensstemmelse med den dengang fremherskende tidsånd - blev praktiseret fri kærlighed. Politisk stod han langt til venstre og var en personlig bekendt af ingen ringere end Rudi Dutschke. I svage øjeblikke kan Hardenberg - indrømmer han villigt over en fælles joint i alpehytten - godt længes efter et simpelt liv som lærer.(!) Hardenbergs status i gruppen er nu tydeligt stigende. Stockholmsyndromet møder Pittelkowsyndromet!

Fig.10: Friede, Freude und Eierkuchen. Loveparade i Berlin.

Fig.11: The educators i aktion.

Fig.12: En alpeidyl.

Fig.13: Skuespilleren Burghart Klaussner.

Kammerspillets vinder

Hardenberg spiller nu åbenlyst det spil, han er bedst til: rænkespillet. Han kender efterhånden de unge rebeller så godt, at han ved, hvordan han kan få fundamentet under deres tilsyneladende ubrydelige venskab og solidaritet til at erodere. Diskret lader han det gå op for Peter, som ellers fra begyndelsen dannede par med Jule, at Jan og Jule er blevet seriøst forelskede i hinanden (fig.14).

Tilskueren er medvidende, men accepterer - om end modstræbende - Hardenbergs subtile strategi; manden befinder sig jo trods alt i en form for fangenskab. I hvert fald opnår han præcist, hvad han vil; tilsyneladende uden selv at miste troværdighed lykkes det ham, at få Jan, Jule og Peter til at opgive deres forehavende. Eftertænksomme og melankolske tager de tilbage til Berlin, hvor de afleverer Hardenberg på hans bopæl. Han fik - igen! - den rigtige idé på det rigtige tidspunkt. Med en generøs gestus eftergiver han Jules gæld og lader henkastet en bemærkning falde om, at de ikke skal bekymre sig om politiet. Her kunne filmen sådan set slutte med Hardenberg som en slags moralsk vinder af kammerspillet.

En forrygende afsluttende montagesekvens, der når sit højdepunkt i et pludseligt perspektivskifte viser imidlertid, at filmen vil noget helt andet. Selvom Hardenberg - måske ikke så overraskende for tilskuerne - bryder sit løfte og alligevel angiver sine 'gidseltagere' til politiet, er de kommet ham i forkøbet. Politiet stormer en tom lejlighed. Trojkaen, som igen har fundet sammen og endda sover i samme seng (fig.15), befinder sig et eller andet sted ved Middelhavet, hvor de gør sig klar til at sejle ud i Hardenbergs yacht. De vil forøve et anslag på de europæiske satellit tv-anlæg og således skabe panik ved kakkelforde i hele Europa. *Die fetten Jahre sind vorbei* er en film, der konsekvent tager de unges parti. Slutningen virker aldeles befriende og livsbekræftende.

Manche Menschen ändern sich nie

I den tomme lejlighed i Berlin har de unge rebeller efterladt en seddel på væggen med følgende tvetydige budskab: "Manche Menschen ändern sich nie". Hvem hentyder de til? Dem selv? I så fald skal budskabet forstås positivt: det er livsvigtigt at bevare en form for hjertets renhed. Ellers sander sindet til. Eller hentyder de snarere til Hardenberg? I så fald fælles der en ubønhørlig dom over en opportunist, som samtidig repræsenterer en hel generation. En generation, der i sin ungdom ville forbedre verden, men som undervejs kom til at lade deres hjerter galvanisere med kynisme.

Fig.14: Kærlighedskonstellationerne skifter.

Fig.15: Ménage à trois.

Faktaboks

Die fetten Jahre sind Vorbei (2004), 126 minutter
Instruktion: Hans Weingartner
Manuskript: Katharina Held og Hans Weingartner
Officiel hjemmeside: www.diefettenjahre.de

Per Fly-citaterne stammer fra *Gymnasieskolen nr. 13* (2005)
Burghart Klaussner-citaterne stammer fra DVD-udgavens ekstramateriale

Anbefalet litteratur:

Dahl, Henrik: *Den kronologiske uskyld* (Gyldendal, 1998)
Illies, Florian: *Generation Golf Eine Inspektion* (Argon Verlag 2000)

[Udskriv denne artikel](#)

[Gem/åben denne artikel som PDF \(? Kb\)](#)

[Gem/åben hele nummeret som PDF \(? Kb\)](#)

